

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.3.28>

УДК 341.17:061.1ЄС](477)

V. O. Lyustei,

аспірант, ННІ Публічного управління та державної служби,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-9860-3369>

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

V. Liustei,

Postgraduate student, National Institute of Public Administration and Civil

Service, Taras Shevchenko Kyiv National University

POLITICAL AND LEGAL BASIS OF EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

У статті аналізуються політико-правові аспекти процесу європейської інтеграції України, окреслено критичні аспекти демократичних і правових реформ, які країна впроваджує на своєму шляху до зближення з Європейським Союзом. Зокрема, зроблено акцент на змістовній частині угод між Україною та ЄС, їх головних положеннях та значенні для процесу європейської інтеграції. Дослідженням охоплено

динаміку розвитку правових засад європейської інтеграції України, починаючи з підписання Угоди про партнерство і співробітництво у 1994 році, через реалізацію Плану дій «Україна - Європейський Союз» у 2005 році, до підписання Угоди про асоціацію у 2014 році та історичного набуття Україною статусу держави-кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року. Кожен із цих етапів відіграє вирішальну роль, суттєво впливаючи на поглиблення відносин між Україною та Європейським Союзом та сприяючи прогресу в процесі євроінтеграції. Використовуючи комплексний підхід у дослідженні, застосовано діалектичний, евристичний, системний, структурно-функціональний та історичний методи дослідження. Це дозволило оцінити поточний стан європейської інтеграції України, ідентифікувати існуючі виклики та окреслити потенційні перспективи для подальшого розвитку відносин з Європейським Союзом. На підставі проведеного дослідження зроблено висновки про те, що попри існуючі перешкоди та виклики, процес євроінтеграції продовжує залишатися стратегічно важливим напрямком зовнішньої та внутрішньої політики України. Євроінтеграція сприяє не лише ефективності демократичних перетворень та утвердженню правової держави, але й відкриває нові можливості для України щодо участі в політичних та юридичних процесах ЄС, впливає на прийняття рішень на європейському рівні, отримання додаткових гарантій безпеки та забезпечення сталого розвитку країни.

The article analyzes the political and legal aspects of the European integration process of Ukraine, outlines the critical aspects of the democratic and legal reforms that the country is implementing on its way to rapprochement with the European Union. In particular, emphasis is placed on the substantive part of the agreements between Ukraine and the EU, their main provisions and their importance for the process of European integration. The study covered the dynamics of the development of the legal foundations of the European integration of Ukraine, starting with the signing of the Agreement on Partnership and Cooperation in 1994, through the implementation of the Action Plan "Ukraine -

European Union" in 2005, to the signing of the Association Agreement in 2014 and Ukraine's historic acquisition of state status - a candidate for joining the EU in June 2022. Each of these stages plays a decisive role, significantly influencing the deepening of relations between Ukraine and the European Union and contributing to progress in the process of European integration. Using a complex approach in research, dialectical, heuristic, systemic, structural-functional and historical research methods were applied. This made it possible to assess the current state of Ukraine's European integration, identify existing challenges and outline potential prospects for the further development of relations with the European Union. On the basis of the conducted research, it was concluded that despite the existing obstacles and challenges, the process of European integration continues to remain a strategically important direction of Ukraine's foreign and domestic policy. European integration contributes not only to the effectiveness of democratic transformations and the establishment of the rule of law, but also opens up new opportunities for Ukraine to participate in EU political and legal processes, influences decision-making at the European level, obtaining additional security guarantees and ensuring the sustainable development of the country.

Ключові слова: *євроінтеграція, публічне управління, демократизація, гармонізація права, Україна, ЄС, засади євроінтеграції.*

Keywords: *European integration, public administration, democratization, harmonization of law, Ukraine, EU, principles of European integration.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток стратегічних відносин із Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами на основі національних інтересів України є однією з основних засад Стратегії національної безпеки України. Тож в сучасних умовах протидії масштабній збройній агресії РФ дослідження політико-правових

засад європейської інтеграції України набуває особливої актуальності в світлі перспектив для впровадження ефективних реформ в сфері публічного управління з метою їх гармонізації з законодавством Європейського Союзу, повноправним членом якого прагне стати Україна. Адже інтеграція до європейського співтовариства є стратегічним курсом України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед дослідників проблеми політичних засад євроінтеграції України можна назвати М. Терещука, Т. Сергієнка, В. Резнікова, С. Чабаненка, О. Федоришину та інших.

Питанням правових засад в рамках європейської інтеграції України займались А. Мартинов, Ю. Загуменна, О. Дорогіх, А. Кузьмін, І. Устинова та інші. Обидва напрямки досліджень, політичні та правові, є взаємопов'язаними та взаємозалежними, що підкреслює комплексний характер процесу євроінтеграції. Розвиток цих аспектів в науковій літературі не лише сприяє глибшому розумінню євроінтеграційного процесу, але й формує основу для розробки ефективних стратегій та політик, спрямованих на інтеграцію України до Європейського Союзу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є аналіз політико-правових основ євроінтеграції України, включаючи міжнародні угоди між Україною та ЄС, що заклали фундамент та продовжують формувати цей процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті політико-правових основ євроінтеграції України, яка в останні роки набула особливої актуальності та значення, перегляд та реформування системи публічного управління стає критично важливим. Цей всебічний процес включає суттєві зміни у всіх сферах: від конституційного устрою, що закріплює основні засади державності, до впровадження європейських стандартів у політичну, економічну та соціокультурну взаємодію в країні. Важливим аспектом є розробка та аналіз реформ, що спрямовані на зміцнення демократичного

управління, підвищення його ефективності, забезпечення верховенства права та захисту фундаментальних прав та свобод громадян. Велика увага приділяється також гармонізації українського законодавства з нормами ЄС, включаючи принципи прозорості, підзвітності та відкритості в урядових структурах, що є важливим кроком на шляху до європейської інтеграції.

Основним завданням європейської інтеграції є створення умов для всебічного розвитку України, забезпечення її стабільності та безпеки, а також зміцнення її позицій на міжнародній арені. В цьому контексті, політичні засади євроінтеграції відіграють ключову роль, оскільки вони визначають основні напрямки та механізми реалізації зазначеного курсу. Головні політичні засади процесу європейської інтеграції України включають:

- зміцнення демократичних інститутів, гарантування свободи слова, забезпечення прозорості та відповідальності уряду, а також здійснення справедливих та вільних виборів;
- забезпечення незалежності судової системи, боротьба з корупцією, та захист прав і свобод громадян;
- створення стабільної політичної та економічної ситуації, яка включає здорову фінансову політику та макроекономічну стабільність;
- адаптація національного законодавства до стандартів та норм Європейського Союзу, зокрема у сферах прав людини, захисту довкілля, енергетики, торгівлі тощо;
- співпраця з ЄС у сфері безпеки та оборони, підвищення здатності країни реагувати на зовнішні та внутрішні загрози;
- залучення громадян до процесу прийняття рішень та інших громадянських ініціатив, що сприяють євроінтеграції;
- поглиблення співпраці з країнами-членами ЄС та іншими країнами регіону з метою розвитку економічних, культурних та політичних відносин.

У щорічному звіті Політичного представництва Європейського Союзу в Україні за 2023 рік, наголошується на тому, що Україна продемонструвала чітку готовність до реформ у сфері публічного управління, продовжила реалізацію децентралізації, яка стала фундаментом її стійкості, особливо під час війни [9]. Окрім цього, було зроблено кроки вперед у напрямі ліквідації корупції, зокрема через формування всебічної антикорупційної інституційної структури та втілення національної стратегії боротьби з корупцією. Водночас, ряд інших аспектів реформи, включаючи відновлення місцевого самоврядування на звільнених територіях, та відсутність значних досягнень у сферах судової системи та спрощення адміністративних процесів свідчать про потребу в продовженні реформ [9].

Незважаючи на наявні виклики, українська влада зосереджена на запуску процесу переговорів щодо приєднання до Європейського Союзу. Одним із основних питань є гармонізація українського законодавства з правовими нормами ЄС. Саме тому, на нашу думку, важливо відзначити головні правові принципи, які стоять за трансформацією публічного управління в контексті вступу України до Європейського Союзу:

- адаптація законодавства України до правових норм та стандартів Європейського Союзу, особливо у сферах прав людини, захисту довкілля, енергетики, вільної торгівлі та інших;
- забезпечення незалежності судової влади, реформування судової системи, боротьба з корупцією та гарантування справедливого правосуддя;
- зміцнення захисту прав та свобод громадян, включаючи свободу вираження поглядів, релігійні та мовні права;
- підвищення ефективності, прозорості та підзвітності сил безпеки та оборони, адаптація до стандартів ЄС та НАТО;
- впровадження прозорості, ефективності та підзвітності в роботі державних інститутів, розвиток цифрового урядування;

- прийняття заходів для підвищення конкурентоспроможності економіки, зокрема через реформування антимонопольного законодавства;
- адаптація митного законодавства та його процедур до стандартів ЄС, забезпечення ефективного та прозорого митного адміністрування.

На думку А. Мартинова та С. Асатурова, одним із перших нормативно-правових актів, що заклав правові засади процесу європейської інтеграції України є Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, підписана у 1994 році [1].

Її зміст полягав у наступному:

- угода окреслювала процес подальшого політичного діалогу між Україною та ЄС, що сприяло зміцненню відносин та координації політики у ключових міжнародних питаннях;
- передбачала поступову лібералізацію торгівлі, включаючи зниження тарифів та квот, та сприяння інтеграції України у світову економіку. Вона також спонукала до гармонізації економічного законодавства України з нормами ЄС; наголошувала на важливості розвитку інституційної структури України, зміцненні демократії, прав людини та верховенства права;
- визначала основи для співпраці в енергетичному секторі, зокрема у сферах енергетичної безпеки, ефективності та розвитку альтернативних джерел енергії; передбачала сприяння обміну знаннями, науковими дослідженнями та культурними зв'язками [7].

З урахуванням вищезазначеного, є всі підстави стверджувати, що Угода про партнерство і співробітництво зіграла ключову роль у розвитку відносин України з Європейським Союзом, ставши першим кроком на шляху до європейської інтеграції.

Наступний етап у розвитку Україно-європейських стосунків розпочався у лютому 2005 р.: в рамках Європейської політики сусідства

було підписано двосторонній план дій "Україна - Європейський Союз", який став важливим кроком на шляху України до євроінтеграції, відображаючи зобов'язання обох сторін працювати над зближенням України з Європейським Союзом. Основною метою цього документу було поглиблення політичної асоціації та економічної інтеграції України з ЄС, шляхом впровадження реформ, що мали забезпечити відповідність українського законодавства, норм та стандартів до європейських.

План дій охоплював широкий спектр сфер співпраці, включаючи політичний діалог, правосуддя та внутрішні справи, економічну та торговельну співпрацю, співпрацю у сфері енергетики, транспорту, інформаційного суспільства, науки та технологій, а також навколишнього середовища. Особливу увагу приділялося питанням забезпечення сталого розвитку, інтеграції України в європейський економічний простір, підтримки демократії та верховенства права, а також сприяння правам людини та основоположним свободам.

Важливим аспектом Плану дій було зосередження на необхідності проведення структурних реформ в Україні, зокрема в судовій системі, системі внутрішніх справ та управління державними фінансами, для підвищення прозорості, боротьби з корупцією та зміцнення демократичного управління. Цей документ також передбачав активізацію співпраці у сфері візової політики та управління кордонами, що мало сприяти спрощенню мобільності громадян між Україною та країнами ЄС.

Виконання положень Плану дій "Україна - Європейський Союз" вимагало від України значних зусиль у сфері законодавчої та інституційної адаптації до європейських стандартів. Водночас, Європейський Союз зобов'язувався надавати підтримку у вигляді технічної допомоги, сприяння у реалізації проектів та програм, що мали на меті підтримку реформ в Україні, а також залучення України до участі в різноманітних європейських ініціативах і програмах.

На думку дослідників Я. Малика та О. Париляка, План дій "Україна - Європейський Союз" 2005 року став важливим інструментом для поглиблення відносин між Україною та ЄС, визначивши конкретні кроки та заходи для їх реалізації. Цей документ зіграв ключову роль у процесі євроінтеграції України, заклавши фундамент для подальшої співпраці та інтеграції країни в європейські структури, незважаючи на те, що не усі завдання було виконано [4, с. 19].

Наступним нормативно-правовим актом є Угода про асоціацію, яка була укладена між Україною та Європейським Союзом 1 листопада 2014 року [6]. Даний документ підкреслював визнання Європейським Союзом стратегічного вибору України на користь європейської інтеграції. Угода наголошувала на ключових аспектах асоціації, включаючи повагу до прав людини, принципів верховенства права, збереження суверенітету, територіальної цілісності та незалежності, а також зміцнення демократії, прав людини, співпрацю в сфері безпеки і оборони.

Особливо важливим є те, що Угода зобов'язувала Україну до гармонізації свого законодавства з нормами ЄС у різних сферах, включаючи енергетику, транспорт, охорону довкілля, захист споживачів, корпоративне управління та інше. Також була введена система моніторингу для перевірки дотримання умов угоди, яка заклала основу для подальшого розширення співпраці між Україною та ЄС.

Наостанок, особливу увагу слід приділити історичному рішення про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС 23 червня 2022 року. Це засвідчило той факт, що Європейський Союз визнає амбіції України та її прагнення до інтеграції з ЄС, підтверджуючи, що вона може бути частиною європейської спільноти [5]. Проте, надання статусу кандидата вимагає від України продовження та поглиблення реформ. Серед умов, які Україна повинна виконати, йдеться про реформу судової системи для забезпечення незалежності, ефективності та прозорості судової системи; ефективну

боротьбу з корупцією, в тому числі через створення незалежних антикорупційних інституцій та забезпечення їх незалежної роботи; впровадження верховенства права, включаючи дотримання прав людини, основних свобод та міноритарних прав; реформа системи внутрішніх справ та безпеки, зокрема поліції та інших правоохоронних органів, для забезпечення їх ефективності та відповідності європейським стандартам; економічні реформи для створення стабільної, конкурентоспроможної та ринково-орієнтованої економіки; гармонізація законодавства з нормами ЄС, приведення нормативно-правової бази України у відповідність з законодавством ЄС у сферах, таких як екологія, енергетика, захист споживачів та інше; виконання Копенгагенських критеріїв, які включають функціонування стабільних державних інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, захист прав людини та повагу та захист прав.

У листопаді 2023 року Президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, заявила що Україна виконала близько 90% рекомендацій Європейської комісії та рекомендувала розпочати переговори про вступ до ЄС [2; 3].

Підсумовуючи, варто зазначити, що у контексті євроінтеграційних прагнень України, переосмислення та трансформація органів публічної влади набувають ключового значення. Перш за все, слід відзначити, що процес трансформації є багатовекторним і охоплює як політичні, так і правові аспекти. З одного боку, це включає реформування державних інституцій з метою забезпечення більш ефективного управління, прозорості та підзвітності, а також зміцнення правової держави та гарантування верховенства права, що є основоположними принципами ЄС. Це передбачає, серед іншого, реформування судової системи, боротьбу з корупцією та забезпечення прозорості в роботі державних органів.

З іншого боку, важливою є адаптація національного законодавства до стандартів і норм Європейського Союзу. Це стосується, зокрема,

забезпечення прав людини, розвитку громадянського суспільства, а також впровадження стандартів у сферах економіки, екології та соціального захисту.

Загалом, процес трансформації органів публічної влади в Україні в контексті євроінтеграції є комплексним та багатограним, вимагаючи всебічного підходу із залученням широкого спектру експертних знань. Це, у свою чергу, відкриває шлях для глибоких і системних змін у структурі та функціонуванні державного апарату, що сприятиме досягненню більшої інтегрованості з європейськими інституційними та правовими стандартами.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В останні роки європейська інтеграція набула особливої актуальності в Україні, ставши ключовим вектором зовнішньої політики та внутрішніх реформ країни. Основною метою євроінтеграції для України є створення умов для всебічного розвитку держави та суспільства, забезпечення стабільності, безпеки та зміцнення її міжнародного статусу.

Проведений нами аналіз свідчить, що Україна докладас значних зусиль на шляху до європейської інтеграції, особливо у контексті правових та політичних реформ. Незважаючи на виклики, українська влада активно працює над запуском переговорів про вступ до Європейського Союзу, зокрема через гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами у таких важливих сферах, як права людини, захист довкілля, енергетика та вільна торгівля. Ключовими принципами реформ є незалежність судової системи, боротьба з корупцією, захист прав та свобод громадян, підвищення прозорості та підзвітності органів влади.

Основа європейської інтеграції була закладена з моменту підписання Угоди про партнерство та співробітництво у 1994 році, що позначило початок демонстрації послідовного прогресу у своїх зусиллях щодо євроінтеграції Україною, включаючи підписання Плану дій у 2005 році, Угоди про асоціацію у 2014 році. Ці документи забезпечили основу для

подальшого розвитку політичного діалогу, забезпечення реалізації прав людини, економічної інтеграції, а також розвитку інституційних структур. Надання статусу кандидата Україні на вступ до ЄС у 2022 році стало черговим важливим кроком, що визнає її європейські амбіції та зусилля щодо реформування країни згідно з європейськими стандартами. Усе це підтверджує той факт, що євроінтеграція залишається стратегічним пріоритетом для України, спрямованим на забезпечення її стабільності, безпеки та розвитку відповідно до європейських цінностей та норм.

Враховуючи динамічний характер європейської інтеграції та її зовнішньополітичного контексту, в подальших дослідженнях буде доцільно зосередитися на глибокому аналізі нових викликів та можливостей, що виникають перед країною в контексті її прагнення до членства в Європейському Союзі. Особлива увага повинна бути приділена дослідженню впливу глобальних політичних та економічних тенденцій на процес євроінтеграції, а також аналізу змін у правовій системі України відповідно до європейських стандартів. Важливим напрямом для подальших досліджень є оцінка ефективності вже реалізованих реформ та розробка рекомендацій щодо подолання існуючих прогалів у законодавстві та практиці.

Література

1. Асатуров С., Мартинов А. Правові засади євроінтеграції України. *ScienceRise: Juridical Science*. 2022. № 2(20). С. 18-22. DOI: 10.15587/2523-4153.2022.260085.
2. Єврокомісія рекомендувала почати переговори з Україною про вступ до ЄС. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-uevrokomisiya-perehovory-ukrayina/32676154.html> (дата звернення: 30.11.2023).
3. Європейська правда. Україна-лідерка та Україна-двієчниця: як Брюссель оцінює готовність Києва до вступу в ЄС. *Європейська правда*.

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/02/7/7155643/> (дата звернення: 07.02.2024).

4. Малик Я., Парильяк О. Плани дій Україна – ЄС як інструменти забезпечення європейської інтеграції. *Ефективність державного управління*. 2015. № 42. С. 13–20.

5. Офіційно! Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/nadannya-ukrayini-statusu-andydata-na-chlenstvo-v-yes> (дата звернення: 07.02.2024).

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 р.: станом на 30 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 07.02.2024).

7. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Угода Україна від 14.06.1994 р. : станом на 1 верес. 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 07.02.2024).

8. Фалалєєва Л. Г. Роль Копенгагенських критеріїв у реалізації цінностей Європейського Союзу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 114–122.

9. Key findings of the 2023 Report on Ukraine. EEAS. The Diplomatic Service of the European Union. EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/key-findings-2023-report-ukraine_en?s=232 . (дата звернення: 07.02.2024).

References

1. Asaturov, S. and Martynov, A. (2022), “ Legal basis of European integration of Ukraine ”, *ScienceRise: Juridical Science*, vol. 2(20), pp. 18-22. DOI: 10.15587/2523-4153.2022.260085.

2. *Radio Svoboda* (2023), “The European Commission recommended starting negotiations with Ukraine on joining the EU”, available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-yevrokomisiya-perehovory-ukrayina/32676154.html> (Accessed 11/30/2023).

3. European truth (2023), “ Leader Ukraine and two-year-old Ukraine: how Brussels assesses Kyiv's readiness to join the EU ”, available at: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/02/7/7155643/> (Accessed 02/07/2024).

4. Malik, Y. and Parylyak, O. (2015), “ Ukraine-EU action plans as tools for ensuring European integration ”, *Efficiency of public administration*, vol. 42, pp. 13–20.

5. National Institute of Strategic Studies (2022), “ It's official! Ukraine received the status of a candidate for EU membership ”, available at: <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/nadannya-ukrayini-statusu-andydata-nachlenstvo-v-yes> (Accessed 02/07/2024).

6. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), “ Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand”, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Accessed 02/07/2024).

7. Verkhovna Rada of Ukraine (1994), “ Agreement on partnership and cooperation between Ukraine and the European Communities and their member states”, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (Accessed 02/07/2024).

8. Falaleeva, L. G. (2017), “ The role of the Copenhagen criteria in the implementation of the values of the European Union ”, *Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, vol. 1, pp. 114–122.

9. The Diplomatic Service of the European Union EEAS (2023), “ Key findings of the 2023 Report on Ukraine EEAS ”, available at: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/key-findings-2023-report-ukraine_en?s=232. (Accessed 07.02.2024).

Стаття надійшла до редакції 20.02.2024 р.